

системи, яка б враховувала розумне співвідношення між фіскальною, регулюючою та захисною функціями в митній політиці.

Отже, застосування тарифних методів регулювання зовнішньої торгівлі в межах вимог СОТ для захисту національних економічних інтересів держави вимагає розробки на науковій основі економічно обґрунтованого митного тарифу, який би відповідав міжнародним вимогам та створював умови для підвищення ефективності його функціонування в напрямку сприяння інтересам національних товаровиробників, через запровадження дієвого механізму встановлення оптимальних ставок митного тарифу та розробку методичних основ обґрунтування і розрахунку ставок ввізного мита у ньому на основі принципів диференціації та ескалації тарифу, активізації переговорного процесу з СОТ щодо тарифних поступок для України тощо. Зазначене вище слугуватиме загальною передумовою надання митному тарифу України спрямованості на посилення позитивного регулюючого впливу на зовнішню торгівлю та на створення умов для підвищення захисту внутрішнього ринку та економічних інтересів вітчизняних підприємств.

Література:

1. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2014 рік: Офіційна інформація Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/166710.html>
2. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: Монографія. – Д.: Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
3. Войцещук А.Д., Фесько Д.Л. Митне регулювання в умовах глобалізації // Вісник Академії митної служби України.– Серія: Державне управління.– 2010.– №2. – С. 57–61.

Іванна Мороз

Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник: к. е. н., доцент Маршалок Т. Я.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Податки є частиною фінансової системи як на макро-, так і на мікрорівні. Вони виконують фіскальну, розподільчу та соціальну функції. При виконанні розподільчої функції першочергове значення має стимулюючий напрямок, який набуває все більшого значення в економічній політиці різних країн світу.

Кожна країна йде різними економічними шляхами (передусім ринковим або командно-адміністративним), має свої особливості у розвитку економіки, в динаміці розвитку економічних процесів, що впливає і на розвиток окремих складових загальної економічної системи, а також на податкову систему держави, яка належить до фінансової системи і повинна постійно пристосовуватись до змін у суспільстві.

Податки мають досить високу питому вагу в дохідній частині бюджету будь-якої держави, тому що вони є основним джерелом його наповнення. В усіх країнах світу витрати держави плануються виходячи з дохідної частини, тобто з кількості зібраних податків. Якщо при плануванні з'являється дефіцит бюджету, уряд при введенні нових податків, обов'язкових зборів та платежів повинен передбачати можливі негативні наслідки насамперед для населення і підприємств.

У розвинених країнах світу податкові збори становлять від 25 до 50% загального валового внутрішнього продукту країни. Більшу питому вагу податкові платежі мають у країнах із командно-адміністративним шляхом розвитку економіки (Швеції, Данії, Бельгії, Нідерландах, Фінляндії) [1].

Основна увага в побудові податкових систем у різних країнах світу приділяється розвитку підприємницької діяльності та залученню інвестиційних коштів як вітчизняними, так і іноземними особами. Для цього в державі створюються умови для стимулювання цих видів

діяльності. У більшості країн значні пільги надаються підприємствам, що експортують свою продукцію (при цьому слід зазначити, що більшість країн укладають між собою угоди про уникнення подвійного оподаткування).

Податкові системи розвинених країн світу надзвичайно гнучкі. Наприклад, у США та Великобританії платник податку може самостійно вибрати такий варіант оподаткування, приміром прибутковий податок з фізичних осіб, який для нього є найефективнішим. Це уможливило зменшення кількості платників, які бажають перейти у тіньовий сектор економіки або ухиляються від сплати податків.

Наявність різноманітних варіантів розрахунку та сплати податків, а також різні пільги щодо них дають можливість підприємству при плануванні своєї податкової політики розробляти кілька варіантів і визначити можливу економію. Крім того, розробка податкової політики впливає і на визначення напрямку подальшої діяльності підприємства [2].

Важливе значення для формування податкової системи країни має її ефективність. Податок не повинен суттєво впливати на прийняття економічних рішень, але якщо це відбувається, то вплив має бути мінімальним. Більшість податкових систем світу побудовані таким чином, що не дозволяють вільно трактувати різні положення, з одного боку, платниками податків, а з другого — податковими органами. А це суттєво зменшує кількість спорів та суперечок між суб'єктами оподаткування і скарг у судах. Крім того, цей принцип повинен забезпечувати економію витрат на стягнення податків, тобто кошти, необхідні для функціонування податкової системи, повинні бути значно меншими, ніж кількість зібраних податкових платежів.

Значна увага в податкових системах різних країн світу приділяється розмежуванню рівнів компетенції при стягненні податкових платежів. Насамперед це стосується компетенції загальнодержавних та місцевих органів самоврядування. Так, у більшості країн світу досить чітко визначається кількість податків, які стягуються у державний, а які у місцевий бюджети. Як правило, сума податкових платежів, що надходять у місцеві бюджети, невелика, і їх не вистачає для покриття всіх витрат. Тому здебільшого місцеві бюджети одержують або допомогу із загальнодержавного бюджету, або частина зібраних податків переходить до місцевих бюджетів [1].

Найбільш вагомий внесок у податкові доходи державного бюджету зарубіжних країн вносять індивідуальний прибутковий податок, частка якого у ВВП коливається відповідно від 5-9% у Франції, Японії, Нідерландах та Італії до 16 - 24% у Фінляндії, Нової Зеландії. У країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) частка цього податку становить в середньому 11,7%ВВП. Другими за значенням у доходах бюджету є соціальні податки, частка яких у ВВП складає в середньому 9,1%. Далі йдуть непрямі податки (ПДВ, акцизи, податок з обороту, податок з продажів і т. д.) і прямі податки з підприємницьких структур (податок на прибуток і майнові податки). Так, питома вага ПДВ, податку на прибуток та податку на власність у країнах ОЕСР становить у середньому відповідно 6, 3 і 2%. Що стосується структури податкових доходів в бюджетах зарубіжних країн, то необхідно відзначити, що за даними на 1985 рік частка прибуткового податку склала від 12,7% (Франція) до 46,6% (Фінляндія), частка податку на прибуток корпорацій - від 4% (Фінляндія) до 21% (Японія), частка податків на власність - від 2,3% (Швеція) до 12% (США), частка непрямих податків - від 7,4% (США) до 21,2% (Фінляндія). Частка податків на споживання і частка акцизів в багатьох країнах майже однакові. Роль перших в 80-ті роки постійно збільшувалася, а останніх - знижалась.

Найважливішим принципом організації податкових систем країн Заходу виступає чітке розмежування доходів центрального бюджету і бюджетів інших рівнів, яке відповідає типу державно-політичного устрою країни. В унітарних державах (Великобританія, Франція, Італія) існує два рівні бюджетів: центральний і місцевий, яким відповідають окремі види податкових платежів. У федеративних державах (США, Німеччина, Канада) організовано три рівня бюджету і відповідно три рівні податкових платежів - федеральні, регіональні, місцеві [3].

Таким чином, підсумовуючи результати аналізу формування податкових систем у різних країнах та визначаючи їх значення для України, можна дійти основного висновку, що проблема вдосконалення податкових систем постала не лише перед країнами з перехідною економікою, а й перед розвинутими державами. Вона об'єктивна й визначається необхідністю державного втручання в процес формування виробничих відносин і зміни тенденцій економічного розвитку. Те, що податкові системи різних країн склалися під впливом різних економічних, політичних та соціальних умов, пояснює їхню недосконалість. Це, в свою чергу, зумовлює ту обставину, що в різних країнах ведеться постійний пошук оптимальних варіантів у галузі оподаткування. Основне протиріччя при формуванні податкових систем полягає в неузгодженості потреб у податкових надходженнях із можливостями їхнього отримання.

Література:

1. Брант М., Шаповалов С. Бізнес в Україні та за її межами. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 1997р.
2. Величко О., Дмитренко І. Іноземний досвід реформування податкової системи // Економіст. — 1998. — № 7-9. — С. 120-123.
3. Економічна енциклопедія // [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/index.html>.

Тарас Мудрий

Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Маршалок Т.Я.

ПОДАТКИ НА СПОЖИВАННЯ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

У вітчизняній науці багато уваги приділяється дослідженню економічної сутності податків на споживання, адже для держави вони не лише стабільне джерело податкових надходжень, а й являються потужними «вбудованими стабілізаторами», що розкривають себе, шляхом дії на соціально-економічні процеси в країні.

Дослідження даної тематики не залишає байдужими вітчизняних науковців зокрема таких, як: Крисоватий А. І., Десятнюк О. М., Іванов Ю. Б., Лютий І. О., Дрига А. Б., Петренко М. О. та ін.

На ефективність дії податків на споживання як «вбудованих стабілізаторів», впливають два основних чинники – вилучена державою частка валового внутрішнього продукту (надалі – ВВП) та еластичність кожного податку і податкової системи в цілому. Щодо першого чинника, то чим більша частка податків на споживання у ВВП, тим сильніший їх стабілізуючий вплив, що повною мірою проявляється в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Частка податків на споживання у ВВП України в 2010 – 2015 рр.

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ВВП, млрд. грн.	1079,4	1300,9	1404,7	1465,2	1566,7	1979,5
Податки на споживання*, млрд. грн.	123,5	175,8	190,4	178,2	196,7	281,7
Частка у ВВП, %	11,4	13,5	13,6	12,2	12,6	14,2

*Податок на додану вартість, акцизний податок, мито.

Джерело: складено автором за даними [1;2]

Що стосується коефіцієнта еластичності, то він показує, як змінюються податкові надходження залежно від зміни ВВП. Для його розрахунку використовують формулу

$$E_i = [(P_i - P_j) : (P_i + P_j) : 2] : [(V_{ВВПi} - V_{ВВПj}) : ((V_{ВВПi} + V_{ВВПj}) : 2)], \quad (1)$$

де P_i , P_j – податкові та загальні надходження до Зведеного бюджету відповідно за звітний та базовий роки;

$V_{ВВПi}$, $V_{ВВПj}$ – обсяги ВВП відповідно за звітний та базовий роки.